

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Kraków dnia 7 kwietnia 2014 r.

Sąd Okręgowy w Krakowie, Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSR Wojciech Żukowski (del.)

Protokolant: starszy protokolant Marzena Stępkowska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 26 marca 2014 r. w K.

sprawy z powództwa W. S.

przeciwko J. S. (1) i Gminie Miejskiej K.

o nakazanie złożenia oświadczenia woli

I powództwo oddala,

II nie obciąża powódki obowiązkiem zwrotu kosztów procesu pozwanemu i stronie pozwanej.

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 15 kwietnia 2013 r. (sprecyzowanym pismem z dnia 14 czerwca 2013 r. k. 17) powódka W. S. wniosła przeciwko pozwanym J. S. (1) i Gminie Miejskiej K. o nakazanie pozwanemu J. S. (1) złożenie oświadczenia woli, której treścią jest wyrażenie zgody na ekshumację zwłok zmarłego J. S. (2) z grobu murowanego zlokalizowanego na Cmentarzu P., na kwaterze (...), rząd (...) celem przeniesienia do grobu rodzinnego na C. R. w K., kwatera (...), rząd południowy, otwór nr 1 oraz o zasądzenie od pozwanych solidarnie na rzecz powódki zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Na uzasadnienie żądania pozwu powódka podała, że pochowała zmarłego w dniu 8 czerwca 1990 r. męża, J. S. (2), na Cmentarzu w P., na kwaterze (...), rząd (...). Powódka uzyskała następnie prawo do grobowca rodzinnego na C. R. i zdecydowała się przenieść tam zwłoki męża, na co otrzymała zgodę Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w K. z dnia 3 kwietnia 2013 r. Zarząd Cmentarza odmówił jednak ekshumacji z powodu zastrzeżenia złożonego przez J. S. (1), bratanka zmarłego. Powódka chce dokonać przeniesienia zwłok ponieważ grób, w którym zmarły jest obecnie pochowany, jest grobem czasowym, opłaconym do 2040 r. podczas gdy grób na C. R. jest grobem stałym. Powódka i zmarły byli zgodnym małżeństwem i powódka chce być z małżonkiem razem pochowana, zaś sprzeciw pozwanego J. S. (1) jest podyktowany zwykłą niechęcią i złośliwością.

W złożonej w dniu 2 października 2013 r. odpowiedzi na pozew pozwana Gmina Miejska K. wniosła o rozpoznanie sprawy w oparciu o istniejące dokumenty i nie obciążanie strony pozwanej kosztami postępowania z uwagi na to, że nie wnosi o oddalenie powództwa.

W uzasadnieniu odpowiedzi na pozew podała, że nie jest przeciwna ekshumacji zwłok J. S. (2) zgodnie z żądaniem powódki, ale wyraźny pisemny sprzeciw co do tej czynności złożył J. S. (1).

W złożonej w dniu 18 października 2013 r. odpowiedzi na pozew pozwany J. S. (2) wniósł o oddalenie powództwa w całości.

Na uzasadnienie stanowiska podał, że jest bratankiem zmarłego J. S. (2) i łączyła go z nim bliska więź uczuciowa, albowiem ojciec pozwanego zmarł, gdy pozwany miał 7 lat, co spowodowało, że więzi ze zmarłym J. S. (2) były szczególnie bliskie. Pozwany poczytuje za swój obowiązek, że zwłoki zmarłego mają znaleźć godne miejsce spoczynku i nie uważa za właściwe aby miejsce ich złożenia było zmieniane i plan takiej zmiany budzi jego sprzeciw. Obawia się nadto, że zmiana nie będzie korzystna z punktu widzenia godności miejsca pochówku.

Zgłoszone przez powódkę żądanie zapłaty 200.000 zł. zadośćuczynienia przez pozwanego J. S. (1) zostało wyłączone do odrębnego rozpoznania i rozstrzygnięcia (k. 69/2).

Pismo świadka S. S. (2) z dnia 2 stycznia 2014 r. zwrócono na rozprawie w dniu 26 marca 2014 r.

Bezspornym było pomiędzy stronami, że pozwany J. S. (1) jest bratankiem zmarłego J. S. (2) oraz że S. S. (2) sprzeciwia się dokonaniu przeniesienia zwłok zmarłego J. S. (2).

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

J. S. (2) zmarł dnia 8 czerwca 1990 r. jako żonaty z W. C. S..

Dowód: - odpis aktu zgonu, k. 7

Decyzją z dnia 3 kwietnia 2013 r. Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w K. wyraził zgodę na przeprowadzenie ekshumacji zwłok J. S. (2), zmarłego w dniu 8 czerwca 1990 r. w okresie od 4 kwietnia 2013 r. do 15 kwietnia 2013 r.

Dowód: - odpis decyzji, k. 5

Pismem z dnia 12 października 2012 r. J. S. (1) oświadczył wobec Zarządu Cmentarzy (...) w K., że jako bratanek J. S. (2) nie godzi się na ekshumację szczątków J. S. (2). Pismem z dnia 12 kwietnia 2013 r. Zarząd Cmentarzy (...) w K. odmówił W. S. dokonania ekshumacji J. S. (2) powołując się na oświadczenie z dnia 12 października 2012 r. złożone przez J. S. (1).

Dowód: - odpis pisma, k. 6

- odpis pisma, k. 8

W. S. przysługuje prawo do dysponowania grobem zlokalizowanym na C. R. w K., na kwaterze (...) rząd płn. (...) oraz grobem zlokalizowanym na C. R. w K. na kwaterze (...), rząd (...) otwór nr I. Grobowiec zlokalizowanym na C. R. w K. na kwaterze (...), rząd (...) otwór nr I jest utrzymany w należytych stanie a W. S. zamierza uwidocznic na tym grobowcu, że pochowany jest nim J. S. (2). W. S. chce przenieść zwłoki J. S. (2) do grobowca na C. R. gdyż chce być po śmierci pochowana w tym grobowcu obok męża.

Dowód: - odpis wyroku, k. 19

- fotografia, k. 79

- przesłuchanie powódki, k. 69

W. S. nie sprzeciwia się aby rodzina J. S. (2) przychodziła na grób na C. R..

Dowód: - przesłuchanie powódki, k. 69

Małżeństwo J. S. (2) i W. S. było zgodne, trwało 27 lat. Nie pozostawali w separacji. J. S. (2) nie miał własnych dzieci. Pogrzeb J. S. (2) organizowała powódka.

J. S. (2) miał dwie siostry i dwóch braci.

Ojciec J. S. (1), będący bratem J. S. (2), zmarł gdy J. S. (1) był jeszcze dzieckiem. J. S. (2) w okresie wakacji spotykał się z J. S. (1) u S. S. (2). J. S. (1) nie mieszkał z J. S. (2). J. S. (2) nie uczestniczył w wychowaniu J. S. (1) ani się J. S. (1) nie opiekował. J. S. (1) odwiedzał J. S. (2) podczas studiów. J. S. (2) pomógł J. S. (1) w znalezieniu zatrudnienia po zakończeniu studiów.

S. S. (2) jest siostrą J. S. (2). Za życia J. S. (2) odwiedzali się wzajemnie.

S. S. (2) ani J. S. (1) nie zwracali się do powódki o wyrażenie zgody na pochowanie obok J. S. (2) w grobie na cmentarzu P..

J. S. (1) i W. S. są ze sobą konfliktowani. J. S. (1) uważa, że W. S. dążyła do odseparowania J. S. (2) od kontaktów z jego rodziną.

W. S. proponowała za pośrednictwem S. S. (2), że po przeniesieniu zwłok J. S. (2) może J. S. (1) opróżniony grobowiec na cmentarzu w C. P..

Dowód: - przesłuchanie powódki, k. 69

- częściowo przesłuchanie pozwanego, k. 69

J. S. (1) obawia się zaprzepaszczenia pamięci po J. S. (2). Uważa, że jedynym motywem postępowania powódki jest powód czysto materialny. Ani J. S. (1) ani S. S. (2) nie chcą być pochowani w grobowcu na cmentarzu w P., w który obecnie spoczywają zwłoki J. S..

Dowód: - częściowo przesłuchanie pozwanego, k. 69

Przy ustalaniu stanu faktycznego oparł się sąd na dowodach z dokumentów publicznych, które stanowiły dowód na okoliczności urzędowo w nich stwierdzone oraz dokumentów prywatnych, które stanowiły dowód na okoliczność treści oświadczeń woli w dokumentach tych zawartych.

Pominięto przesłuchanie świadka S. S. (2), albowiem okoliczności, których przesłuchanie świadka miało dotyczyć – tj. brak zgody świadka na przeniesienie zwłok J. S. (2) – były pomiędzy stronami bezsporne.

Dał sąd wiarę w całości zeznaniom powódki. Zeznania te ocenić należy jako spójne i konsekwentne. W szczególności w zakresie dotyczącym więzi istniejącej pomiędzy zmarłym a członkami jego rodziny należało dać wiarę powódce, albowiem z faktu, iż była małżonką zmarłego i pozostawała z nim do śmierci we wspólnocie małżeńskiej wywieść należy wniosek, że mogła najlepiej obserwować i ocenić jakie relacje panowały pomiędzy jej małżonkiem i jego rodziną. W konfrontacji z zeznaniami powódki dał sąd wiarę zeznaniom pozwanego jedynie w zakresie, w jakim nie popadały w sprzeczność z zeznaniami powódki i pozostałym materiałem dowodowym zgromadzonym w sprawie. W szczególności nie dał sąd wiary zeznaniom pozwanego co do okoliczności, jakoby stosunki w małżeństwie powódki i J. S. (2) były złe, albowiem twierdzenia pozwanego w tym zakresie nie znajdują potwierdzenia w pozostałym materiale dowodowym. Co do okoliczności, że powódka proponowała pozwanemu sprzedaż grobu na cmentarzu w P. dopiero po dokonaniu przeniesienia zwłok J. S. (2) dał sąd wiarę zeznaniom powódki, albowiem treść tej propozycji pochodziła od powódki, a zatem najlepiej powódka wie jakiej treści propozycje pozwanemu złożyła.

Uchylono pytania dotyczące dziedziczenia po zmarłym J. S. (2), albowiem kwestia ta nie miała znaczenia dla rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie.

Oddalono wniosek (rozprawa w dniu 26 marca 2014 r. czas: 00:01:55) o przesłuchanie powódki na okoliczność „związków powódki z miejscem aktualnego pochówku” i na „okoliczności, o których ani pełnomocnik ani pozwany nie mieli świadomości w czasie, kiedy powódka była przesłuchiwana”, albowiem kwestie dotyczące związków powódki z miejscem pochówku J. S. (2) były już przedmiotem przesłuchania, zaś teza dowodowa określona jako „okoliczności,

o których ani pełnomocnik ani pozwany nie mieli świadomości w czasie, kiedy powódka była przesłuchiwana” jest niezrozumiała i jako taka nie mogła stanowić przedmiotu przesłuchania stron.

Oddalono wniosek o ponowne przesłuchanie pozwanego (k. 73), albowiem przebieg posiedzenia z dnia 29 stycznia 2014 r. że przesłuchanie pozwanego J. S. (1) było – pomimo emocji ujawnianych przez pozwanego - obiektywnie możliwe i wykonalne.

Sąd zważył co następuje:

Zgodnie z art. 24 k.c. ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny. Do dóbr osobistych podlegających ochronie zgodnie z tym przepisem zalicza się również kult pamięci osoby zmarłej, a jako jeden z aspektów tego dobra osobistego należy potraktować uprawnienie do współdecydowania o miejscu pochówku osoby zmarłej. Krąg osób współuprawnionych do decydowania o miejscu pochówku doprecyzowuje art. 10 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych. Zgodnie z tym przepisem prawo pochowania zwłok ludzkich ma najbliższa pozostała rodzina osoby zmarłej, a mianowicie:

- 1) pozostały małżonek(ka);
- 2) krewni zstępni;
- 3) krewni wstępni;
- 4) krewni boczni do 4 stopnia pokrewieństwa;
- 5) powinowaci w linii prostej do 1 stopnia.

Prawo pochowania zwłok osób wojskowych zmarłych w czynnej służbie wojskowej przysługuje właściwym organom wojskowym w myśl przepisów wojskowych. Prawo pochowania zwłok osób zasłużonych wobec Państwa i społeczeństwa przysługuje organom państwowym, instytucjom i organizacjom społecznym. Prawo pochowania zwłok przysługuje również osobom, które do tego dobrowolnie się zobowiązują.

Jak wynika z ustalonego stanu faktycznego powódka była aż do chwili śmierci J. S. (2) jego małżonką. Wiąż małżeńska istniała pomiędzy nimi aż do śmierci J. S.. Powódka zorganizowała pogrzeb zmarłego. Okoliczności powyższe przemawiają za oceną, że powódce przysługuje dobro osobiste w postaci uprawnienia do kultu zmarłego J. S. (2).

Pozwany J. S. (1) jako krewny boczny (syn brata) również należy do kręgu osób, którym zgodnie z art. 10 ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych przysługuje prawo do kultu pamięci zmarłego J. S. (2).

Powódka podjęła działania w celu doprowadzenia przeniesienia zwłok zmarłego z dotychczasowego miejsca pochówku na cmentarzu w P. do grobowca na C. R.. Pozwany zgłosił przeciwko temu sprzeciw. Rozstrzygnięcie sporu pomiędzy powódką a pozwanym w przedmiocie zmiany miejsca pochowania J. S. (2) należy do drogi sądowej (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 1965 r. I CR 464/64, OSNC 1965/10/171, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 1966 r. I CR 346/65 LEX nr 5998, uzasadnienie wyroku SN z dnia 20 września 2007 r. II CSK 237/07, OSP 2008/9, poz. 24). W rozpoznawanej sytuacji, gdy zachowania każdej ze stron mogą znajdować oparcie w ochronie przysługujących im dóbr osobistych, rozstrzygnięcie sporu uzależnione jest od porównania wagi popadających w kolizję dóbr, w szczególności motywacji kierującej stronami, obiektywnego wpływu dokonanych czynności na możliwość wykonywania kultu osoby zmarłego oraz skutków jakie przeniesienie zwłok może wywołać w sferze emocjonalnej stron.

Z ustalonego stanu faktycznego wynika, że motywacją powódki jest zapewnienie pochówku zwłok męża w grobowcu, co do którego nie istnieje potrzeba uiszczania opłaty prolongacyjnej i w którym to grobowcu powódka chce, aby jej zwłoki zostały po jej śmierci obok zwłok męża pochowane. Należy uznać, że w typowej sytuacji dominujące znaczenie przy podejmowaniu decyzji o miejscu pochowania zmarłego ma opinia małżonka, który go przeżył. Podkreślić należy, że pochowanie zwłok małżonków w jednym grobie należy traktować jako przyjęty w społeczeństwie obyczaj. Okoliczność, że w związku z chęcią przeniesienia zwłok J. S. (2) pozostaje zamiar powódki pozbycia się uprawnienia do opróżnionego grobowca na cmentarzu w P. sama w sobie nie przemawia za oceną działań zamierzonych przez powódkę jako obiektywnie niewłaściwych. Z ustalonego stanu faktycznego nie wynika bowiem, aby chęć zbycia tego grobowca była główną motywacją powódki, której realizacji podporządkowana była kwestia pochowania zwłok zmarłego J. S. (2).

W konfrontacji z powyżej opisanym dobrem osobistym powódki należy zauważyć, że pozwany nie potrafił wskazać żadnych konkretnych okoliczności, które mogłyby obiektywnie przemawiać przeciwko dokonaniu przeniesienia zwłok zgodnie z wolą powódki. Subiektywne odczucia pozwanego, co do rzekomych zagrożeń z jakie dla pamięci zmarłego miałyby się wiązać z przeniesieniem zwłok zmarłego, nie są do tego obiektywnie dostatecznym uzasadnieniem. W szczególności z ustalonego stanu faktycznego wynika, że grobowiec, do którego miałyby nastąpić przeniesienie zwłok, nie znajduje się w stanie, który nie licowałby z godnością i pamięcią zmarłego. Nadto powódka nie zamierza pochować tam zmarłego J. S. (2) anonimowo, lecz fakt pochowania zamierza uwidocznic na grobowcu. Brak jest również podstaw do obaw, że pozwany lub jego rodzina mogą doznawać jakichkolwiek przeszkód w wykonywaniu ich praw do kultu zmarłego, w szczególności w postaci odwiedzin grobu. W wypadku gdyby przeszkody takie się ujawniły w przyszłości pozwanemu i innym członkom jego rodziny może przysługiwać odpowiednie roszczenie przeciwko osobie utrudniającej lub uniemożliwiającej wykonywanie im kultu osoby zmarłej po pochowaniu zwłok w nowym miejscu. Przeniesienie zwłok nie popada również w kolizję z żadnymi planami członków rodziny J. S. (2) co do pochowania dalszych członków rodziny, albowiem osoby te, tj. J. S. (1) i S. S. (2), takich planów nie mają.

W tym stanie rzeczy ocenić należy, że sprzeciw pozwanego J. S. (1) co do dokonania przeniesienia zwłok J. S. (2) wykracza poza granice przysługującego mu prawa do ochrony kultu osoby zmarłego J. S. (2) i jako taki stanowi nadużycie tego prawa. Nadużycie prawa podmiotowego należy ocenić jako zachowanie obiektywnie bezprawne w rozumieniu art. 24 k.c. Zatem co do zasady powódce może przysługiwać ochrona prawna przed takimi zachowaniami pozwanego. Tym niemniej, uznać należało, że środek ochrony, jakiego powódka zastosowania się domagała, a mianowicie żądanie nakazania J. S. (1) złożenia oświadczenia woli, której treścią jest wyrażenie zgody na ekshumację zwłok zmarłego J. S. (2) z grobu na Cmentarzu w C. P. do grobu na C. R. nie jest adekwatny do dokonanego naruszenia dóbr osobistych powódki. Powódka na podstawie art. 24 § 1 zd. 2 k.c. może bowiem domagać się od pozwanego podjęcia **czynności potrzebnych** do usunięcia skutków naruszenia. W realiach niniejszej sprawy taką czynnością potrzebną, a zarazem wystarczającą do usunięcia skutków naruszenia dobra osobistego powódki, byłoby wycofanie przez pozwanego sprzeciwu co do przeniesienia zwłok J. S. (2). Natomiast żądanie określone w pozwie jest żądaniem dalej idącym, gdyż jest żądanie nakazania złożenia wyrażenia zgody na ekshumację, a zatem ujawnienia woli akceptacji przez pozwanego podjęcia takiej czynności. Nie jest natomiast potrzebnym dla usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych powódki aby pozwany przeniesienie zwłok zaakceptował, ale wystarczy aby tej czynności się nie sprzeciwiał. Oświadczenie o treści określonej w żądaniu pozwu nie jest zatem ze strony pozwanego potrzebne do usunięcia skutków naruszenia dobra osobistego powódki. Zatem ocenić należy, że żądanie pozwu wykracza poza granice ochrony dóbr osobistych powódki zakreślone przez art. 24 k.c. a ponieważ sąd jest związany żądaniem pozwu (art. 321 § 1 k.p.c.), nie może nakazać pozwanemu złożenia innej treści oświadczenia woli, ani podjęcia innych czynności, aniżeli takiego, jakiego powódka w pozwie żądała.

Oddalenie powództwa w stosunku do pozwanej Gminy Miejskiej K. nastąpiło natomiast z uwagi na brak legitymacji biernej po stronie tego podmiotu. W sytuacji gdy powódka domagała się nakazania złożenia oświadczenia woli przez pozwanego J. S. (1) kierowanie takiego żądania również w stosunku do Gminy było bezprzedmiotowe, albowiem pomiędzy powódką a pozwaną Gminą nie zachodzi żaden stosunek prawny uprawniający powódkę do żądania od Gminy złożenia takiego, ściśle związanego z osobą pozwanego J. S. (1) oświadczenia. Fakt, że wykonanie czynności

przeniesienia zwłok wymaga współdziałania ze strony Gminy jako zarządzającego cmentarzami w niczym powyższej oceny nie zmienia skoro przedmiotem żądania pozwu jest wyłącznie żądanie złożenia oświadczenia.

Mając powyższe na uwadze powództwo podlegało oddaleniu o czym orzeczono w pkt I sentencji na podstawie wyżej powołanych przepisów.

O kosztach postępowania orzeczono w pkt II sentencji na zasadzie art. 102 k.p.c. poprzez odstąpienie od obciążania nimi przegrywającej proces powódki, uznając, że trudna sytuacja majątkowa powódki ujawniona w oświadczeniu majątkowym i okoliczność, że spór dotyczy kwestii o ściśle osobistym charakterze, których ocena prawna jest w znacznym zakresie zależna od oceny sądu, przemawia za uznaniem, że w niniejszej sprawie zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek w rozumieniu art. 102 k.p.c.